

Проблеми кримінально-правового забезпечення національної безпеки України

Киренко С.Г., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Кримінальне законодавство посідає особливе місце в забезпеченні національної безпеки України, оскільки воно захищає суспільні відносини від найбільш небезпечних посягань – злочинів. Нажаль, доводиться констатувати наявність цілого ряду проблем у сфері кримінально-правового забезпечення національної безпеки України.

Зокрема, ч. 1 ст. 110 КК України передбачає відповідальність за умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій. Проте, по-перше, Конституція України не встановлює порядку зміни державного кордону (вона встановлює порядок зміни території України), а, по-друге зміна державного кордону водночас означає зміну меж її території. Таким чином, окрема вказівка в диспозиції ч.1 ст. 110 КК України на мету зміни державного кордону України є зайвою. В даному випадку достатньо обмежитись вказівкою на мету зміни меж території України. Окремої уваги заслуговує ст. 111 КК України («Державна зрада»). Аналізуючи законодавчу характеристику форм державної зради, необхідно відзначити, що навряд чи доцільно у диспозиції статті застосовувати такий емоційно забарвлений термін, як «ворог». Краще замінити його на такий нейтральний термінологічний зворот: «перехід на бік сторони, з якою Україна перебуває у стані війни або збройного конфлікту». Окремої уваги заслуговує вказівка у диспозиції ч. 1 ст. 111 КК України на надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги у проведенні підривної діяльності проти України. Справа в тім, що іноземні держави та організації завжди діють через своїх представників і особа, при вчиненні державної зради, контактує тим чи іншим чином саме з ними, а не з державою чи організацією в цілому (що, в принципі, неможливо), тому більш вдалим, на нашу думку, буде формулювання: «надання представникам іноземної держави або іноземної організації допомоги у проведенні підривної діяльності проти України». Частина 2 ст. 111 КК України передбачає спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду: «Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок та про отримане завдання». Проте, якщо він не вчинив ніяких дій, то його неможна звільнити від кримінальної відповідальності, оскільки немає підстав для притягнення до неї (КК України не передбачає відповідальності за сам факт зв'язку з представниками іноземної держави чи організації без конкретних дій). Більш вдалою може бути така редакція ч.2 статті: «Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він припинив дії на виконання злочинного завдання представників іноземної держави або іноземної організації, добровільно повідомив органи

державної влади про вчинене та сприяв відверненню шкоди інтересам України». Такий підхід дозволить особі, яка вже зробила перші кроки на злочинному шляху, своєчасно зупинитись і не вчинити непоправного. Схожа ситуація з ч.2 ст. 114 КК України, яка передбачає спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за шпигунство: «Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, та добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України». У цьому випадку питання про звільнення особи від відповідальності ставиться в залежність не тільки від її власної поведінки, а й від дій представників органів державної влади, оскільки саме вони повинні вжити необхідних заходів. А як бути в ситуації, коли, наприклад, особа припинила шпигунську діяльність, добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, але внаслідок несвоєчасних та некомпетентних дій їх окремих працівників заподіяння шкоди інтересам України відвернено не було? Тоді, виходячи з тексту ч.2 ст. 114 КК України, для звільнення від кримінальної відповідальності немає підстав, оскільки шкода інтересам України була заподіяна. Але хіба можна ставити питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності в залежність від дій інших осіб, до яких вона не має відношення? Це суперечить цілому ряду статей Загальної частини КК України, які підкреслюють особистий характер кримінальної відповідальності (зокрема, ст.ст. 2, 11 та ін.). Таким чином, більш вдалою, на нашу думку, редакцією ч.2 ст. 114 може бути наступна: «Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, добровільно повідомила органи державної влади про вчинене та сприяла відверненню заподіяння шкоди інтересам України». Потрібно звернути увагу і на ст. 113 КК України, яка не передбачає посиленої відповідальності за настання конкретних наслідків диверсії (загибель людей і т.п.). Виходить, що незалежно від їх тяжкості максимальна межа покарання не перевищить п'ятнадцяти років позбавлення волі, що неприпустимо, враховуючи специфіку цього злочину. До речі, ч. 3 ст. 258 КК враховує подібні нюанси і за терористичний акт, що призвів до загибелі людини передбачає, в т.ч. й довічне позбавлення волі. Все це, у свою чергу, вимагає доповнення ст. 113 КК України частиною другою, яка буде передбачати підвищену відповідальність за подібні випадки: «Дії, передбачені частиною першою цієї статті, які призвели до вказаних в ній наслідків, - караються позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі».

Деякі питання створення передумов відміни смертної кари в Україні

Корчинський В.О., професор кафедри кримінально-правових дисциплін ННШП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Розпад СРСР та здобуття Україною незалежності відразу привели до сприйняття ідей лібералізації вітчизняного кримінального законодавства та вилучення так званої вищої міри з переліку покарань. Упродовж 1991-2000 рр. в Україні смертна кара існувала «як виняткова міра покарання» у формі